

Názory veřejnosti na inflaci a progresivní zdanění

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost 2005, v05-09</i>
Otázky:	<i>ED.2, ED.3, ED.4, EV.1, EU.15</i>
Termín terénního šetření:	<i>5. – 12. 9. 2005</i>
Počet respondentů:	<i>1072</i>
Reprezentativita:	<i>obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Výběr respondentů:	<i>kvótní výběr</i>
Zveřejněno dne:	<i>10. listopadu 2005</i>
Zpracoval:	<i>Jan Červenka</i>

Mezi ekonomická témata, jimiž se výzkumy CVVM zabývají, patří mimo jiné i pohyb cenové hladiny, respektive míra inflace nebo problematika daní. Do letošního zářijového šetření byly zařazeny některé otázky spojené s těmito dvěma okruhy.

Nejprve jsme všem dotázaným položili otázku týkající se vývoje reálných příjmů jejich domácnosti: „Řekl byste, že za příjmy Vaší domácnosti můžete uhradit a nakoupit ve srovnání s dobou před jedním rokem mnohem více, o něco více, asi tak stejně, o něco méně nebo mnohem méně?“

Tabulka 1: Subjektivní hodnocení reálných příjmů domácnosti v porovnání se situací před rokem (%)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2001	2005
mnohem více	3	3	2	2	1	1	2	1
o něco více	11	12	11	12	6	8	11	9
asi tak stejně	25	35	34	32	31	40	38	44
o něco méně	37	33	33	28	37	31	35	32
mnohem méně	21	14	17	23	21	15	10	11
neví, netýká se	3	3	3	3	4	5	4	3
VÍCE/MÉNĚ	14/58	15/47	13/50	14/51	7/58	9/46	13/45	10/43

Pozn.: Procenta ve sloupci.

Výsledky odpovědí respondentů zachycené v tabulce 1 ukazují, že o něco více než dvě pětiny (43 %) lidí se domnívají, že za příjmy své domácnosti mohou nakoupit nebo uhradit méně než před rokem, přibližně stejně velký podíl představují ti, kdo soudí, že reálný příjem jejich domácnosti je asi tak stejný, jako před rokem, a jen desetina respondentů uvedla, že se jejich příjem během posledního roku reálně zvýšil.

Tento výsledek, stejně jako výsledky obdobných šetření z minulosti, na první pohled příliš nekoresponduje se statistickými údaji o vývoji reálných mezd, což

má několik důvodů. V první řadě jde o to, že výpovědi respondentů ve výzkumech veřejného mínění nelze zaměňovat s exaktním měřením ekonomických indikátorů, jako je vývoj průměrné nominální mzdy očištěný o změny agregátní cenové hladiny. Odpovědi respondentů jsou ze své podstaty subjektivní reflexí reality, do které výrazně vstupují osobní pocity odrážející to, jak se respondentovi momentálně vede a jak vnímá svou vlastní situaci v kontextu minulosti, svého okolí, svých hodnot a názorů na svět apod. Druhým podstatným důvodem je skutečnost, že zprůměrněné ekonomické indikátory nezachycují vnitřní diferenciaci jak v absolutní výši příjmů, tak i v jejich dílčích meziročních změnách.

Z tohoto pohledu je proto zajímavý především trend vývoje celkového hodnocení v čase. Z něj je patrné (viz tabulku 1), že současný pohled na situaci je relativně optimističtější, než byl v průběhu většiny 2. půlky 90. let a zejména v roce 1998.

Podrobnější analýza ukazuje, že odpovědi respondentů na výše uvedenou otázku silně korelují s jejich subjektivním hodnocením životní úrovně domácnosti, když naprostá většina těch, kdo ji hodnotí příznivě, odpovídala, že mohou za svůj příjem nakoupit více než před rokem (20 %) nebo asi tak stejně (56 %), zatímco u většiny (75 %) dotázaných se špatnou životní úrovní se objevila odpověď, že může za příjem své domácnosti nakoupit méně než před rokem. V podstatně horších barvách situaci okolo vlastního příjmu v porovnání se situací o rok zpět vidí zejména důchodci, nezaměstnaní a v menší míře i kvalifikovaní dělníci. Naopak relativně příznivěji vyznívají odpovědi podnikatelů a živnostníků či vysoce kvalifikovaných odborných a vedoucích pracovníků.

Další otázka bloku se týkala samotné inflace, respektive její přijatelnosti v průběhu posledního roku.¹

Tabulka 2: Názory na přijatelnost stávající inflace (%)

	1993	1994	1995	1997	1998	1999	2001	2005
spíše přijatelná	34	32	34	23	35	42	39	49
spíše nepřijatelná	50	47	44	57	46	27	36	34
neví	16	21	22	20	19	31	25	17

Pozn.: Procenta ve sloupci.

Jak ukazují výsledky v tabulce 2, mínění, že současná inflace je přijatelná, zastává asi polovina dotázaných (49 %), což je historicky výrazně nejlepší výsledek v našich dosavadních šetřeních, která probíhají už od roku 1993. Podíl respondentů vyjadřujících opačný názor je v porovnání s tím nižší a dosahuje přibližně jedné třetiny, což je jen o málo více než v roce 1999, kdy byl v průběhu všech dosavadních šetření zaznamenán jako nejnižší. V delším časovém období je patrné, že do roku 1998, kdy se inflace pohybovala řádově na úrovni 10 % a více, převládalo negativní hodnocení, od roku 1999, kdy se míra inflace pohybuje vesměs výrazně pod 5 %, se poměr hodnocení prakticky obrátil.

Rozbor podle základních sociodemografických znaků ukázal, že jako přijatelnou současnou inflaci častěji vidí tytéž skupiny, které u předchozí otázky příznivěji hodnotily reálnou příjmovou situaci své domácnosti. Není bez zajímavosti, že z hlediska politické orientace současnou inflaci jako akceptovatelnou vnímají nejčastěji příznivci ODS (65 %).

¹ Otázka: „A nyní o inflaci. Inflace znamená znehodnocení měny, takže se za stejně peněz nakoupí méně než dřív. Vy osobně jste letošní inflaci pociťoval jako spíše přijatelnou, nebo spíše nepřijatelnou?“

V další části výzkumu jsme se v krátkosti rovněž dotkli tématu progresivního zdaňování příjmů. Všechny respondentů jsme se zeptali, co soudí o výši daní, pokud jde o lidi s vysokými, s průměrnými a s nízkými příjmy.² (Viz tabulku 3)

Tabulka 3: Daně jsou, pokud jde o lidi s ...

	vysokými příjmy			průměrnými příjmy			nízkými příjmy		
	9/99	3/02	9/05	9/99	3/02	9/05	9/99	3/02	9/05
příliš vysoké	4	4	7	9	7	8	28	27	27
vysoké	6	9	14	31	37	42	35	40	46
přiměřené	22	24	22	46	40	39	25	17	16
nízké	24	27	33	3	3	3	1	2	2
příliš nízké	29	15	11	1	0	0	0	0	0
vysoké/nízké	10/53	13/42	21/44	40/4	44/3	50/3	63/1	67/2	73/2

Pozn.: Procenta ve sloupci, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Zjistili jsme, že 21 % občanů považuje daně lidí s **vysokými příjmy** u nás za vysoké, 22 % za přiměřené a 44 % za nízké, v tom 11 % dokonce za „příliš nízké“. Daně lidí s **průměrným příjmem** jsou polovinou respondentů hodnoceny jako vysoké (50 %) a dvěma pětinami jako přiměřené (39 %), za nízké je označují 3 % dotázaných. Daně lidí s **nízkým příjmem** vidí téměř třičtvrtinová většina občanů (73 %) jako vysoké, 16 % jako přiměřené a jen 2 % jako nízké. Z těchto celkových výsledků lze usoudit, že většina veřejnosti nepovažuje rozložení daňového břemene mezi jednotlivé příjmové skupiny obyvatelstva za příliš spravedlivé. Nadměrnou zátěž nesou podle převládajícího mínění lidé s nízkými příjmy, přičemž výše daní u skupiny lidí s vysokými příjmy je nejčastěji pokládána za nízkou. Oproti letům 1999 a 2002 (viz tabulku 3) je však situace v tomto směru poněkud méně vyhrcoaná vzhledem k zřetelnému posunu názorů na míru zdanění lidí s nejvyššími příjmy, kde došlo zejména oproti roku 1999 k výraznému úbytku těch, kdo ji v šetření označili za „příliš nízkou“, a nárůstu podílu dotázaných označujících toto zdanění za vysoké. U obou zbývajících „příjmových“ skupin byl zaznamenán pohyb menší, i když v obou případech poněkud vzrostlo zastoupení těch, kdo daně u lidí s těmito příjmy pokládají za vysoké.

Analýza podle jednotlivých sociodemografických a jiných třídících znaků ukázala relativně největší a nejčetnější rozdíly v postojích, které se týkaly výše daní lidí s **vysokými příjmy**. Častější výskyt názoru, že pro uvedenou příjmovou skupinu jsou daně vysoké, eventuelně relativně nižší podíl těch, kdo je považují za nízké, jsme zaznamenali mezi absolventy vysokých škol, podnikateli, vysoce kvalifikovanými odbornými nebo řídicími pracovníky v zaměstnaneckém poměru, respondenty z domácností s vyšším čistým měsíčním příjmem, lidmi, kteří životní úroveň své domácnosti označují za dobrou, a stoupenci ODS. V menší míře za vysoké či častěji za nízké označovali daně této skupiny obyvatelstva dotázaní ve věku nad 60 let, důchodci, dělníci, respondenti z nižších příjmových kategorií, lidé se špatnou životní úrovní a příznivci ČSSD, KDU-ČSL a především KSČM.

V případě výše daní lidí s **průměrným příjmem** jsme zaregistrovali poněkud nižší podíl těch, kdo soudí, že daně jsou příliš vysoké, mezi stoupenci KSČM.

U výše daní lidí s **nízkými příjmy** se názor, že jsou přiměřené, vyskytoval relativně častěji na úkor mínění, že jsou vysoké, mezi absolventy vysokých škol, lidmi s dobrou životní úrovní a příznivci ODS. Naopak poněkud vyšší podíly

² Otázka: „Co si myslíte o výši daní v našem státě? Nejprve se zamyslete nad daněmi lidí s vysokými příjmy, pak lidí s průměrnými příjmy a nakonec nad daněmi lidí s nízkými příjmy. Jsou v současné době daně příliš vysoké, vysoké, přiměřené, nízké, nebo příliš nízké u lidí s vysokými příjmy, u lidí s průměrnými příjmy, u lidí s nízkými příjmy?“

mínění, že jsou vysoké, a menší výskyt vyjádření, že jsou přiměřené, jsme zaznamenali mezi lidmi důchodci, nezaměstnanými a respondenty se špatnou životní úrovní.

Dále byla všem respondentům položena otázka sledující postoj k progresivnímu zdaňování osobních příjmů: „Lidé platí daně ve výši určitého procenta ze svých příjmů. Myslíte si, že v porovnání s lidmi s nízkými příjmy by měli lidé s vysokými příjmy odvádět na daních mnohem větší procento ze svých příjmů, poněkud větší procento ze svých příjmů, stejné procento, jako lidé s nízkými příjmy, poněkud menší procento ze svých příjmů, nebo mnohem menší procento ze svých příjmů?“

Tabulka 4: Sazba daně z příjmu u lidí s vysokými příjmy oproti lidem s nízkým příjmem (%)

	celkem		životní úroveň			stranické preference			
	3/2002	9/2005	dobrá	napůl	špatná	KSČM	ČSSD	KDU	ODS
mnohem větší	30	25	15	24	44	44	30	33	8
poněkud větší	38	42	40	45	37	35	48	52	39
stejně	26	24	36	22	11	12	17	12	44
menší	1	3	2	3	2	3	2	2	3

Pozn.: Procenta ve sloupci, dočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Výsledky v tabulce 4 ukazují, že u české veřejnosti převládá postoj představující podporu více či méně progresivního zdaňování osobních příjmů. Celkem 67 % dotázaných soudí, že by procento odvedené na daních u lidí s vysokými příjmy mělo být vyšší než u lidí s nízkými příjmy, přičemž 25 % dokonce uvedlo, že by mělo být „mnohem vyšší“. 24 % respondentů se vyslovilo pro zdaňování stejnou sazbou bez ohledu na výši příjmu a jen marginální část (3 %) dotázaných uvedla, že by lidé s vyššími příjmy měli na daních odvádět relativně menší část z nich v porovnání s těmi, kdo mají nízký příjem.

Analýza podle jednotlivých třídících znaků ukázala, že podpora vyšších daňových sazeb pro lidi s vysokými příjmy v různé míře převažuje ve většině skupin populace, které jsou v souboru významně zastoupeny. Výjimkami v tomto ohledu jsou stoupenci ODS, vysoce kvalifikovaní nebo vedoucí zaměstnanci a absolventi vysokých škol, mezi kterými byl podíl vyjádření pro a proti daňové progresi statisticky vyrovnaný. Podpora vyšších sazeb pro vyšší příjmy klesá s rostoucím individuálním příjmem respondenta, přičemž u dotázaných s osobním příjmem přesahujícím cca 25 tisíc korun čistého měsíčně jsou vyjádření pro existenci daňové progresy už v menšině.